

УДК 159.9: 316.62

Алла Андріївна ШИЛІНА,

доцент кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

 <https://orcid.org/0000-0001-7377-0776>

СХИЛЬНІСТЬ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК ЧИННИК, ЩО ВПЛИВАЄ НА ПРОФЕСІЙНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ ЮНАКІВ

*Розглянуто поняття ідентичності та професійної ідентичності.
Досліджено взаємозв'язки схильності до девіантної поведінки та рівнів
професійної ідентичності у юнаків.*

Поняття ідентичності означає складний, багатовимірний феномен. Сутність ідентичності та психологічних механізмів її становлення можна розглядати в межах чотирьох основних напрямків: особистісно-орієнтованому, соціально-психологічному, в контексті теорій вікових криз розвитку та в рамках психоаналітичних досліджень [1].

На сьогоднішній день досі не існує єдиного підходу до розуміння місця професійної ідентичності у структурі ідентичності. В роботі О. І. Остапівського вказується про два варіанти розуміння професійної ідентичності: як самосвідомість і система уявлень людини про себе як суб'єкта життєдіяльності та як уявлення людини про своє місце в професійній групі або спільноті з певними цінностями й мотиваційними орієнтирами [2, с. 535].

Активне становлення ідентичності в період юнацтва, згідно С. Л. Рубінштейну, сприяє здатності самостійно мислити і пов'язано з формуванням цілісного світогляду. Саме у цьому віковому періоді молоді люди більшою мірою схильні до різних видів девіацій, що реалізуються в поведінкових патернах.

В сучасних соціокультурних умовах молоді люди які співвідносячи свою поведінку із загальноприйнятими нормами і правилами не приймають їх, потрапляють в категорію людей з девіантною поведінкою. Дослідники відмічають, що девіантна поведінка, в сучасному суспільстві приймає нові форми соціальної патології, сприяє дезадаптації молодих людей і, як наслідок, дестабілізує їх ідентичність.

Метою нашого дослідження стало визначення взаємозв'язків схильності до девіантної поведінки та рівнів професійної ідентичності юнаків.

В якості методів дослідження виступили «Методика діагностики схильності до девіантної поведінки» (О. М. Орел), «Методика вивчення

статусів професійної ідентичності» (А. А. Азбель, А. Г. Грецов), математичний метод γ - критерій Спірмена. Досліджуваними стали учні Харківської гімназії-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Результати дослідження взаємозв'язків показників девіантної поведінки та рівнів професійної ідентичності кадетів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. – Взаємозв'язки девіантної поведінки та професійної ідентичності кадетів (γ)

Шкали	Невизначена	Нав'язана	Мораторій	Сформована
Схильність до подолання норм і правил	0,565***	0,499**	-0,006	-0,448**
Схильність до адиктивної поведінки	0,136	-0,469**	0,145	0,524**
Схильність до самоушкодження і саморуйнівної поведінки	-0,002	0,242	-0,525**	0,066
Схильність до агресії та насильства	0,289	0,159	0,488**	0,01
Вольвий контроль емоційних реакцій	0,314	-0,042	0,729***	0,073
Схильність до делінквентної поведінки	0,443**	-0,279	0,561***	0,163

Примітка: * - $p \leq 0,05$; ** - $p \leq 0,01$; *** - $p \leq 0,001$ – міра достовірності відмінностей за γ -критерієм Спірмена.

Дослідження взаємозв'язків показників девіантної поведінки та професійної ідентичності кадетів виявило значущі прямі кореляційні зв'язки між шкалами «Невизначена професійна ідентичність» і «Схильність до подолання норм і правил» $r=0,565$, «Схильність до делінквентної поведінки» $r=0,443$. Отримані результати свідчать про те, що кадати, звикнувши жити поточними бажаннями, недостатньо усвідомлюючи важливість вибору майбутньої професії, починають порушувати спокій оточуючих, заперечувати загальноприйняті норми і цінності, вступати в конфлікт з загальноприйнятими способами життя і правовими нормами, готові до реалізації делінквентної поведінки.

Отримано позитивний взаємозв'язок між шкалами «Нав'язана професійна ідентичність» і «Схильність до подолання норм і правил» $r=0,499$, що свідчить про підвищення бажання обирати свій професійний шлях прислухаючись до думки батьків або друзів при підвищенні неконформістських установок кадетів.

Негативний взаємозв'язок між «Нав'язаною професійною ідентичністю» і «Схильністю до адиктивної поведінки» при $r=-0,469$ свідчить про те, що вибір свого майбутнього професійного шляху за допомогою думки авторитетів знижує готовність реалізувати адиктивну поведінку та орієнтацію на чутгеву сторону життя. За даними результатами можна говорити про те, що кадети, забезпечивши собі комфортний стан, дозволяючи уникнути переживань з приводу власного майбутнього прагнуть протиставляти власні норми і цінності груповим, але при цьому не звертають увагу на гедоністично орієнтовані норми і цінності життя.

Були виявлені прямі кореляційні зв'язки між шкалами «Мораторій» і «Схильність до агресії та насильства» $r=0,488$, «Вольовий контроль емоційних реакцій» $r=0,729$, «Схильність до делінквентної поведінки» $r=0,561$. Це означає, що осмислене рішення про своє майбутнє, інтерес до альтернатив професійного розвитку підвищує схильність вирішувати свої проблеми за допомогою насильства, приниження партнерів по спілкуванню, готовність до реалізації делінквентної поведінки.

Також був виявлений зворотній взаємозв'язок між шкалами «Мораторій» і «Схильність до самоушкодженої та саморуйнівної поведінки» $r=-0,525$. Отримані результати свідчать про те, що кадети, розмірковуючи про можливі варіанти професійного розвитку, досліджуючи альтернативні варіанти професійного розвитку проявляють агресію як спосіб виходу з фруструючої ситуації, реалізують негативні емоції безпосередньо в поведінці, вступають в конфлікт з правовими нормами.

Виявлений взаємозв'язок між «Сформованою професійною ідентичністю» і «Схильністю до адиктивної поведінки» $r=0,524$. Отже, чим більше проявляється у кадетів впевненість у правильності подальшого професійного розвитку, тим більше проявляються тенденції демонструвати суворе дотримання соціальних норм, підвищується схильність до ілюзорно-компенсаторного способу вирішення особистісних проблем.

Був зафіксований негативний взаємозв'язок між шкалами «Сформована професійна ідентичність» і «Схильність до подолання норм і правил» $r=-0,448$. Це означає, що при підвищенні впевненості в правильності прийнятого рішення про своє професійне майбутнє у кадетів знижується схильність протиставляти власні норми та цінності груповим. Отримані результати говорять про те, що кадети, усвідомлено вибудовують своє життя, тому що, визначилися, чого хочуть досягти, навмисне прагнуть показати себе в кращому світлі, орієнтуються на

чуттєву сторону життя і зовсім не схильні заперечувати загальноприйняті норми і цінності, зразки поведінки.

Перспективою дослідження може бути порівняння взаємозв'язків схильності до девіантної поведінки та професійної ідентичності з іншими категоріями юнаків.

Список бібліографічних посилань

1. Яблонська Т. М. Ідентичність як предмет психологічного аналізу. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. 2010. Вип. 38. С. 378–387.

2. Остапйовський О. І. Професійна ідентичність особистості: зміст та підходи вивчення. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 19. С. 533–543.

Отримано 01.03.2019

УДК 378.091.33:[355.23:356.13](043.3)

Світлана Павлівна ШУМОВЕЦЬКА,

*доцент кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної прикордонної служби
ім. Б. Хмельницького (м. Хмельницький),
кандидат педагогічних наук, доцент*

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА ОФІЦЕРА- ПРИКОРДОННИКА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Показано значення професійної культури в діяльності фахівця.
Наполягається, що належний рівень професійної культури є визначальним для
налагодження оптимальної системи професійної взаємодії офіцера-прикордонника.*

Професійна культура визначає ефективність діяльності фахівця будь-якої сфери, зокрема й офіцера-прикордонника в системі гарантування безпеки державного кордону. Чим вищим буде рівень професійної культури офіцера-прикордонника, тим результативніше він зможе здійснювати керівництво підрозділом, вирішувати професійні завдання з охорони державного кордону.

Важливе значення має сформованість професійної культури у зв'язку з управлінською діяльністю офіцера-прикордонника. Належне управління прикордонним підрозділом вимагає від офіцера уміння організувати взаємодію та управління ним, зокрема на підставі прийнятого рішення, вказівок вищого командування, з урахуванням наявності сил та засобів, відповідно до статутних вимог та професійних цінностей.

Належний рівень професійної культури є визначальним для налагодження оптимальної системи взаємодії усередині прикордонного колективу, між окремими підрозділами й постійним складом, а також із